

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Степаненко Ірини Іванівни

«Правове виховання учнів старшої школи Великої Британії

(друга половина ХХ століття)»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата

педагогічних наук за спеціальністю

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми. Проблема правового виховання та всебічного розвитку підростаючого покоління займає одне з важливих місць у педагогічній науці, оскільки освітньо-виховний процес є дієвим засобом становлення правосвідомої особистості, залучення її до створеної людством системи правових цінностей та загальноприйнятих норм поведінки.

Необхідність правового виховання учнівської молоді, зокрема дітей старшого шкільного віку, можна віднести до проблем загальнодержавного масштабу. Про це зазначено у Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2016 р.), Загальнодержавній програмі «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року». Отже, цілком виправданим і доцільним є звернення дисертантки до досвіду впровадження правового виховання у навчально-виховний процес Великої Британії, оскільки уряд цієї країни постійно розробляє, удосконалює та впроваджує в шкільну практику нові перспективні напрями виховання учнів, готує підростаюче покоління до життя в демократичному і гуманному суспільстві, дбає про підготовку відповідальних, компетентних, правосвідомих громадян, здатних до ефективної самореалізації в умовах правового суспільства. З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що проблема, яку порушила І. І. Степаненко, є актуальною і своєчасною.

Актуальність теми роботи підтверджується й тим, що вона є складовою

програми науково-дослідної роботи кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підготовка викладацьких кадрів для середньої та вищої школи у науково-педагогічній спадщині вітчизняних та зарубіжних педагогів, діячів освіти і культури XIX – XX століття».

У дисертації категоріальний і методологічний апарат, мета та завдання дослідження визначено логічно і науково правильно. Дисертація має чітку структуру.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Ірини Іванівни Степаненко є високою й базується на використанні 348 науково-педагогічних джерел, серед яких – 144 – іноземною мовою, зокрема це законодавчі акти, нормативні документи Міністерства освіти і професійної підготовки Великої Британії; офіційні сайти британських шкіл і Лондонських бібліотек; Міжнародного інституту планування освіти ЮНЕСКО, Національної асоціації освіти; електронна документація закладів освіти Великої Британії; Київського філіалу Британської Ради; матеріали зарубіжних і вітчизняних наукових періодичних видань.

Як позитивне, варто відмітити, що значний масив використаних джерел у дисертації складають британські першоджерела і публікації у періодичній пресі періоду, який досліджується.

Достовірність результатів дослідження.

Достовірність результатів дослідження І. І. Степаненко забезпечується: чітким визначенням наукового апарату дослідження (мети, завдань, об'єкта, предмета); комплексом загальнонаукових методів; широкою джерельною базою, яку складають праці вітчизняних та зарубіжних учених, словники, аутентичні періодичні видання тощо; ґрунтовним аналізом наукової розробки проблеми дослідження; позитивним упровадженням результатів у

навчальний процес середніх і вищих педагогічних навчальних закладів; широкою апробацією результатів дослідження.

До основних нових наукових результатів дисертації слід віднести таке:

Новизна дисертаційного дослідження визначається тим, що І. І. Степаненко вперше здійснила комплексний аналіз питань правового виховання учнів старшої школи у Великій Британії у широких хронологічних межах.

Авторкою було встановлено, що розвиткові ідеї виховання у дитини правового світосприйняття і ролі законів у житті людини сприяли погляди давньогрецьких філософів Піфагора, Платона, Сократа, Солона, введення у Стародавньому Римі «Законів XII таблиць», учення Цицерона. Іриною Іванівною було переконливо доведено, що зі зміною епох змінювалися погляди науковців та вчителів-практиків на зміст, форми та методи правового виховання особистості (підрозділ 1.3 дисертації).

У процесі наукового пошуку дисертанткою було доведено, що правове виховання як комплексна проблема порушується не тільки в педагогіці, а й в інших науках про людину (правознавство, філософія, соціологія, психологія) (підрозділ 1.2). Важливо, що, спираючись на існуючі підходи до визначення правового виховання, дослідниця дає власне тлумачення досліджуваного феномену.

Авторкою з зазначенням чітких критеріїв науково обгруновано етапи розвитку і впровадження питань правового виховання в освітній процес старшої школи Великої Британії у другій половині XX століття: I етап – етап активізації розробки теоретичних питань правового виховання старшокласників у Великій Британії (1948 – 1978 рр.); II етап – етап удосконалення змісту, форм і методів правового виховання учнів старшої школи Великої Британії (1979 – 90-ті рр. XX ст.). Хронологічні межі і назва етапів заперечень не викликають.

Високої оцінки заслуговує і той факт, що дисертантка поряд з позитивною характеристикою етапів розвитку досліджуваної проблеми

визначила і недоліки, які свідчать про неупередженість автора і об'єктивізм висвітлення історико-педагогічних процесів.

І. І. Степаненко, ретельно вивчивши довідникову літературу та чинну нормативну документацію, уточнила основну дефініцію дослідження – «правове виховання учнів старшої школи».

Правове виховання правомірно схарактеризовано авторкою як цілісну систему виховного впливу (суб'єкти, об'єкти, зміст, мета, завдання, принципи, форми і методи). Позитивної оцінки заслуговує і визначення І. І. Степаненко шляхів творчого використання досвіду Великої Британії стосовно впровадження правового виховання в освітній простір вітчизняних шкіл.

Значущість отриманих результатів для науки та практичного використання.

Авторкою було чітко і переконливо визначено тенденції подальшого розвитку питань правового виховання, серед яких І. І. Степаненко виділила наступне: масове залучення комп'ютерних мереж і мультимедійних технологій у процес правового виховання школярів, спеціальна підготовка учителів старшої школи до використання сучасних технічних засобів у навчально-виховному процесі, заохочення співробітництва школи і сім'ї, активне залучення батьків до організації правового виховання старшокласників, удосконалення форм і методів правового виховання в навчальний і позанавчальний час.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що вона розширює уявлення про правове виховання учнів старшої школи. Узагальнення, зроблені на основі проаналізованого теоретичного матеріалу, дозволяють поглибити вже відомі і сформулювати нові знання про правове виховання старшокласників у Великій Британії.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що проведений аналіз питань правового виховання учнів старшої школи Великої Британії дає можливість учителям і керівникам загальноосвітніх навчальних закладів

України використовувати британський досвід із метою підвищення якості правового виховання у вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах, сприяє проведенню подальших компаративістських досліджень із теорії і практики правового виховання дітей та молоді.

Заслуговує схвалення і той факт, що матеріали та висновки дослідження знайшли втілення (підтверджено відповідними довідками) під час вивчення магістрами й аспірантами Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого блоку тем з курсу «Педагогіка і психологія вищої школи» та «Філософія права». Окремі положення впроваджувалися при вивченні курсів «Правознавство» (практичний курс) (9 клас), «Громадянська освіта: правознавство» (10 клас), «Громадянська освіта: філософія» (11 клас) у Солоницівській гімназії № 3. Основні положення дослідження І. І. Степаненко було включено до навчальних курсів «Педагогіка вищої школи» та «Порівняльна педагогіка» Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк).

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях.

Результати дослідження висвітлено у 25 одноосібних публікаціях автора, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 – зарубіжні періодичні видання, 16 – матеріали науково-практичних конференцій і семінарів. У цілому, рівень і кількість публікацій та апробації матеріалів дисертації на конференціях повністю відповідають вимогам МОН України.

Автореферат ідентичний за змістом із основними положеннями дисертації і достатньо повно відображає основні її наукові результати, що отримані здобувачем.

По дисертаційній роботі можна зробити наступні зауваження:

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання.

1. Вважаємо, що дисертаційна робота виграла б, якби авторка більше

уваги приділила питанням порівняльного аналізу організації правового виховання учнів старшої школи в Україні та Великій Британії, чітко визначила спільне та відмінне.

2. На наш погляд, авторкою на окремих сторінках дисертації (ст. 121 – 123) приділено надмірну увагу аналізу нормативних документів.
3. На нашу думку, на сторінках автореферату не варто було обмежуватись висвітленням сформульованого автором визначення правового виховання учнів старшої школи. Зважаючи на глибокий аналіз у підрозділі 1.4 змісту, мети, завдань, форм та методів зазначеного виховання, їх необхідно було б представити і в авторефераті.

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. У цілому можна стверджувати, що Ірина Іванівна Степаненко поставлені завдання виконала.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота «Правове виховання учнів старшої школи Великої Британії (друга половина ХХ століття)» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, вимогам п. 9, 11 - 14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Степаненко Ірина Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

О.В. Юшко

Підпис *Юшко О.В.*
ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
05.02.2017